

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalthistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NYTÅRSGAVE

til Borupris' Venner
1996

FUGLEBJERG 1995

NYTÅRSGAVE

til Borupris' Venner
1996

Redigeret af
Preben V. Andersen

FUGLEBJERG 1995

Foreningen "Borupris' Venner" har hjemsted i Fuglebjerg kommune. Foreningen, der afløste "Institutionen Borupris' Venner" blev stiftet 17. maj 1990, og har til formål med udgangspunkt i middelalderlandsbyen Borup i Borupris og tilgrænsende områder i Fuglebjerg kommune at bidrage til fortsat undersøgelse af og udbredelse af kendskabet til samvirket mellem mennesket og dets omgivende natur gennem tiderne.

Vignetten på titelbladet, der er tegnet af professor, dr. phil. Axel Steensberg, viser, hvordan man opvarmede stenene på et bål over kogegruben, inden kødet blev lagt i.

Nytårgaven er trykt i 200 eksemplarer, hvoraf 100 er nummererede.

Dette eksemplar nr.

er fremstillet til

Trykt hos Arne Stephansen, Sorø.

BERETNING 1995.

Efter foreningens første formand, museumsinspektør Svend Nielsens alt for tidlige bortgang i efteråret 1994 overtog jeg, under betænkeligheder, formandsposten ved det konstituerende bestyrelsesmøde efter årsmødet/generalforsamlingen den 17. december 1994.

Betænkelighedernes årsag var den geografiske afstand mellem min bopæl og arbejdssted og foreningens virkeområde, omend jeg jo nok var på det rene med, at afstanden ikke var for noget at regne i sammenligning med, hvad Svend Nielsen havde haft.

På den anden side var det nu også en glæde for mig at modtage bestyrelseskollegernes opfordring til at påtage mig formandsposten. Borup Ris er gennem mange års hårdt slid i årene 1951-1959 blevet en uadskillelig del af min ungdom, og det er altid med en stille glæde, jeg vender tilbage hertil.

Bestyrelsen valgte på samme konstituerende møde Preben V. Andersen som næstformand, mens Bertel Hansen fortsat beklæder posten som kasserer/sekretær.

Takket være den beredvillige indsats og store hjælpsomhed, som bestyrelseskollegerne altid står rede med, har formandshvervet i den forløbne periode været en let byrde.

Sommermøde.

Godsejer Rolf de Neergaard på Gunderslevholm har gennem alle årene, siden Borup Ris-undersøgelsen indledtes i 1951, udvist en storslået velvilje overfor projektet, en velvilje, som også kommer foreningen til gode.

Det har i 1995 givet sig udtryk ved, at godsejer Neergaard lørdag den 10. juni åbnede Gunderslevholm for foreningens medlemmer. Og rigtig mange af medlemmerne benyttede sig af tilbuddet; vi var et halvt hundrede forventningsfulde deltagere, der kl. 14.00 blev modtaget på Gunderslevholm.

Før rundgangen i hovedbygningen fortalte godsejer Rolf de Neergaard livfuldt om gårdens historie, med hovedvægt på tiden efter 1803, da den første ejer af slægten Neergaard købte gården. Derefter

ter redegjorde sønnen, godsejer Claus de Neergaard, for aktuelle vilkår for godsdrift.

Trods selskabets talrigthed blev dørene derefter slået op til hovedbygningen, hvor foreningen fik adgang til at bese den pompøse vestibule med det enestående trappearrangement såvel som de tre store rum mod havesiden. Her var det ikke mindst de kinesiske tapeter og de sjældne fajanceovne fra den "klassiske" fajancefabrik i Kiel, der tiltrak sig opmærksomhed. Besøget på Gunderslevholm sluttede med en spadseretur i parken, hvorefter den vellykkede eftermiddag afrundedes med kaffebord i "Røde Hus".

Efterårsudflugt.

Den meget vellykkede efterårsudflugt til Jagt- og Skovbrugsmuseet i Hørsholm i 1994 havde givet foreningen mod på at fortsætte med museumsbesøg. Lørdag den 16. september tog museumsinspektør Palle Birk Hansen, Næstved Museum, imod foreningen i "Helligåndshuset". Efter en meget instruktiv præsentation af huset - med udblik til byens tidlige historie - blev selskabet guidet rundt i samlingerne, hvor man fik forevist Næstved Museums lokalhistoriske skatte. Senere fortsatte man til museets afdeling i "Boderne" ved Sct. Peders Kirkeplads. Her var der lejlighed til at studere kunstindustri fra Næstved: en righoldig samling af gammelt Næstved-sølv, glasarbejder fra Holmegaards Glasværk og - som hovedattraktionen i "Boderne" - lertøj og keramik fra virksomheden Kähler.

Efterårsudflugten havde tilslutning af 24 medlemmer.

Bestyrelsens arbejde i øvrigt.

Ud over det konstituerende møde den 17. december 1994 har der været holdt to bestyrelsesmøder, begge i tilknytning til udflugterne.

Bestyrelsen har arbejdet videre med en sag, som tidligere ved flere lejligheder har været bragt på bane: opsætning af en mindesten for Svend Dyhre Rasmussen.

Stenhuggeren Gert MacLean har tilbudt at levere en passende sten, og han har ydermere tilbudt ganske gratis at hugge både tekst

og en relief-dekoration i stenen. En lokal vognmand har tilbudt at påtage sig transport af stenen fra MacLeans værksted i Sørbymagle.

Gennem en forhandling med godsejer Claus de Neergaard er der blevet udpeget en plads for en mulig opsætning af en sådan mindesten: ved Kirkeskovvejens udmunding i landevejen Rejnstrup-Fuglebjerg, overfor Hulebækshuset, på vejudmundingens vestlige side.

Bestyrelsen har ikke afsluttet sine overvejelser vedrørende denne sag, blandt andet er der forskellige tekstforslag at tage stilling til. Holsteinsborg Sparekasse-Bikubens gavefond har glædet foreningen med et tilskud på 2.000,- kr., - at anvende til udgivelse af den "Nytårsgave", som her foreligger. Beløbet blev overrakt foreningens næstformand ved sparekassens aktionærmøde i Skælskør den 3. marts 1995.

Foreningens kasserer har fået fremstillet en hvervebrochure med henblik på nyttegning af medlemmer. Vi ved jo, at der i Fuglebjerg kommune er henved 6.300 indbyggere, så vort mål må jo være et medlemstal af samme størrelse. Og det er ikke nået endnu, så der er en betragtelig arbejdsmark at opdyrke. Brochuren fortæller i korthed om foreningens baggrund og formål og om de medlemsfordele, som følger af et medlemskab. Forhåbentlig bliver den vel modtaget, og forhåbentlig resulterer den i en eksplosiv vækst i medlemstallet.

Foreningen Borup Ris' Venner kan se tilbage på et aktivt og godt år. Takken herfor retter jeg til gode samarbejdspartnere ved de forskellige arrangementer, til foreningens medlemmer, som aktivt og talstærkt møder frem, når vi kalder og sidst, men absolut ikke mindst til kollegerne i bestyrelsen - det er dem, der trækker læsset. Vi ser med optimisme frem til det nye år, der snart indledes.

J.L. Østergaard Christensen

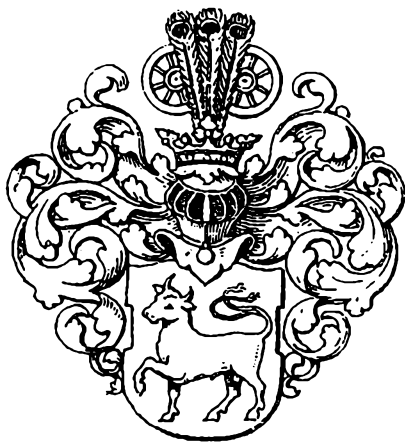
DE PLESSENSKE FIDEIKOMMISSER.

Hofmarskal Carl Adolf von Plessen købte i årene mellem 1723 og 1725 syv herregårde mellem Fuglebjerg og Næstved. Dermed blev han også ejer af lokaliteten Borupris.

I Carl Adolf von Plessens testamente blev det besluttet, at hans godser skulle indgå i tre fideikommissgodser, som skulle tilfalde hans nevø og dennes tre nevøer.

Plessen eller von Plessen er en gammel meklenborgsk adelsslægt, som kom til Danmark med Christian Sigfrid von Plessen (1646-1723). I 1677 var han blevet udnævnt til kammerjunker hos Prins Jørgen. Året efter forlod han sine embeder i Meklenborg, og blev overkammerherre, senere udnævntes han til præsident for Rentekammeret.

Han blev stamfader til den danske adelige linie af slægten, som først blev optaget i den danske adelsstand i 1830.

Det plessenske Våben.

Slægten Plessens våben er et skjold i guld med en i sort gående urokse med opløftet og kløftet hale.

Med tiden har uroksen mere antaget karakter af en tyr, mens den kløftede hale er respekteret. Når tyren har fået denne lidet anatomisk korrekte hale, er det ud fra heraldiske krav om balance i skjoldets udfyldning, og for at skabe modvægt til hovedet, opnår man fylde ved at dele halen.

Christian Sigfrid von Plessen var meget velhavende og efter hans død i 1723 arvedes hans godser af sønnen Christian Ludvig von Plessen, gift med Charlotte Amalie Skeel til Fussingø. Lillebroderen Carl Adolf von Plessen fik sin arv i kontanter, og disse satte han i syv herregårde med over 2300 tdr. hartkorn.

Den 11. december 1723 købte han den betydelige Førsløvgård og de to mindre hovedgårde Harrested og Castrup. Ugen efter fulgte Fodbygård, og den 11. juni 1724 erhvervede han Fuglebjerggård. Den 20. januar 1725 overtog han Saltø og endelig 12. oktober 1725 sikrede von Plessen sig den meget store hovedgård Gunderslevholm.

Det var ikke alene hovedgårdene, som von Plessen købte. Der fulgte bøndergods med, så det blev et ganske betragteligt areal, som hans godssamling dækkede.

Carl Adolf von Plessen (1678-1758) var embedsmand. Efter sin dannelsesrejse blev han udvalgt til at ledsage prins Carl i udlandet (1696-1700). Han udnævntes til hofmarskal, overkammerherre og geheimeråd.

Von Plessen var pietist og kunne ikke lide, at Kong Frederik den Fjerde giftede sig med Anne Sophie Reventlow, og i særdeleshed kunne han ikke acceptere, at kongen ophøjede hende til dronning. Plessen valgte at stå i passiv opposition til hoffet og levede i en slags frivillig unåde.

Det var på samme tid, han arvede faderen og fik mulighed for at sikre sig de syv herregårde, som han kunne kaste sit administrativt onstant over.

Plessen var ikke den eneste, der tog afstand fra kongens handle-måde. Kongens to yngre søskende prins Carl og prinsesse Sophie Hedevig forlod København og bosatte sig på Vemmetofte ved Fakse. Herregården Vemmetofte var deres ejendom, som de havde arvet efter moderen, dronning Charlotte Amalie, som Kong Christian den Femte havde sat til side til fordel for en elskerinde.

Antagelig skal de to søskendes protest ses i dette lys.

Carl Adolf von Plessen administrerede Vemmetofte gods og førte hoffet for de to kongelige. Det var Plessens fortjeneste, at dron-

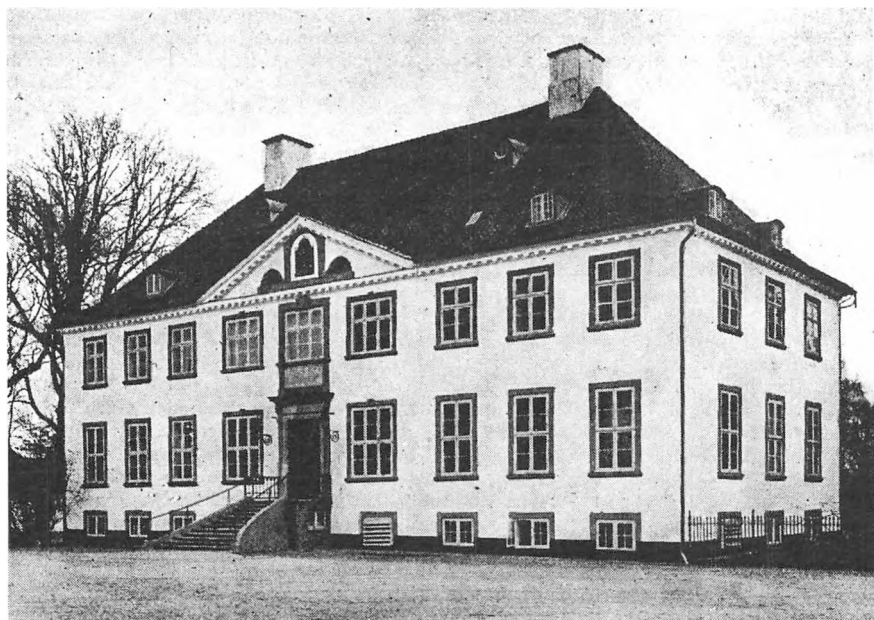
ning Charlotte Amalies ønske om at oprette en stiftelse for ugifte adelsdøtre blev gennemført efter prins Carls og prinsesse Sophie Hedevids død.

Vemmetofte adelige Jomfrukloster blev oprettet takket være Carl Adolf von Plessens indsats.

Plessen lagde et stort arbejde på Vemmetofte, og Kong Christian den Sjette forsøgte at knytte Plessen til sit nye hof, men Plessen var ikke interesseret, selvom kongen udnævnte ham til Ridder af Elefantordenen (Blå Ridder).

For den, der færdes i området mellem Fuglebjerg og Næstved ses stadig tre bygninger, som skyldes von Plessen.

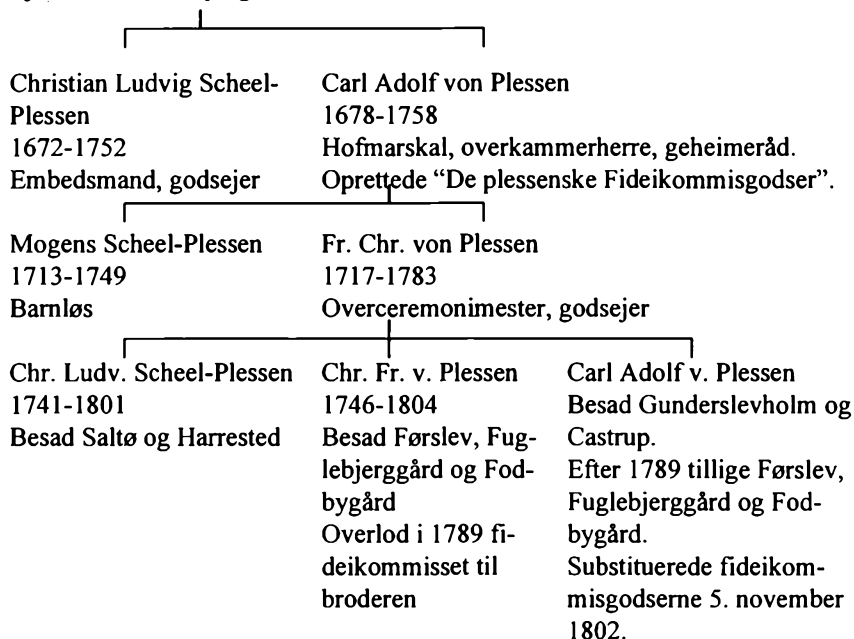
Det er Førsløvgårds hovedbygning, Gunderslevholms hovedbygning og Den plessenske skole i Vallensved.

Gunderslevholms hovedbygning.

Denne hovedbygning lod von Plessen opføre til bolig for sig selv i 1729. I det ydre er bygningen ændret til nyklassicismens stilkrav, men vestibulen og have-salens stuk er et stort barokmonument over von Plessen. (Trap, DANMARK)

Christian Sigfrid von Plessen
1646-1723
Præsident for Rentekammeret m.v.
Ejer af bl.a. Glorup og Vallø

Slægtstavlen viser besidderne af De plessenske Fideikommisser og deres familieforhold til hofmarskal Carl Adolf von Plessen.

Plessen lod opføre 16 skoler for almuenes børn. I fundatsen står: "Skoler, hvorudi han ville have den ungdom, som Gud velsignede hans godser med, undervist udi guds frygt og evangelisk lærdom".

Førlevgårds hovedbygning lod Plessen opføre som et udpræget barokanlæg, med en imponerende indgang på hovedfløjen. Den er senere fjernet. Over denne hoveddør sattes en tavle med følgende citat fra Jobs bog: "Se, Herrens frygt er visdom og at afvige fra det onde er forstand".

På Gunderslevholm fik Plessen opført den nuværende hovedbygning og avlsgård, og fik sløjft det gamle voldsted.

Den plessenske Skole i Vallensved.

Som privat godsejer oprettede von Plessen 16 skoler på sit gods for "at den ungdom, som Gud velsignede hans godser med, kunne blive undervist i gudsfrygt og evangelisk lærdom". Foto: Henry Rasmussen

Vi ved ikke meget om hovedbygningens oprindelige udseende, men den senere besidder med samme navn - Carl Adolf von Plessen (1747-1810) - lod hovedbygningens ydre ændre til et nyklassicistisk anlæg.

I Gunderslevholms hovedbygning findes der flere minder om Plessen. I hasesalen ses i loftets stuk Det plessenske Våben omgivet af Dannebrogordenens kæde.

Hovedbygningen blev færdig, før end Plessen blev udnævnt til Blå Ridder i 1730. I vestibulen ses oksehoveder i stukken, og det er også et minde om bygherren, der i sit våben førte en okse. Carl Adolf von Plessen var ugift og barnløs. I sit testamente bestemte han, at hans syv herregårde skulle indgå i tre fideikommissgodser, som hans ældre broders søn og dennes tre nevøer skulle arve.

Et fideikommissgodser er ligesom et stamhus et gods, som efter nærmere fastsatte regler skulle gå i arv. Det karakteristiske ved et

fideikommissgods er, at det ikke ejes, men kun besiddes. Dvs. besidderen har dispositionsretten, men ikke ejendomsretten. Besidderen må nyde indtægterne, men kan ikke sælge eller pantsætte fideikommisset.

I modsætning til lensgrevskaber, lensbaronier og stamhuse var der ikke noget krav til et mindste tilliggende i hartkorn. Fideikommissgodser kunne derimod kun oprettes med kongens velvilje.

Saltø og Harrested udgjorde et fideikommissgods, og det tilfaldt Christian Ludvig Scheel-Plessen, hvis efterkommere stadig sidder på Saltø, mens en for nidkær administration af loven om konfiskation af tysk ejendom i 1946 medførte, at Harrested blev frataget slægten.

Det andet Fideikommissgods Førslev, Fuglebjerggård og Fodbygård tilfaldt Christian Frederik von Plessen. Da han er barnløs, arver lillebroderen Carl Adolf von Plessen dette. Han havde i forvejen Det tredje Fideikommissgods, som blev udgjort af Gunderslevholm og Castrup.

Carl Adolf von Plessen (1747-1810) fik den 5. november 1802 tilladelse til at erstatte fideikommissgodset med en substitutionskapital og derefter afhænde godserne.

I 1803 købte godsejer Peter Johansen de Neergaard de fem herregårde. Fodbygård blev hurtigt solgt, mens de fire andre herregårde stadig er i slægten de Neergaards besiddelse.

De plessenske Fideikommisser er et interessant kapitel i den danske historie, for de erindrer os om, at herregårdene ikke er noget statisk, men at alt er under udvikling eller afvikling, og de store godsdannelser oftest er meget flygtige.

Nogle herregårde er meget gamle, andre er oprettet for godt 200 år siden, men enhver opgørelse af tilliggende, driftsform, bygninger m.v. er et øjebliksbillede. Og kun meget få herregårde har formået at være store og betydningsfulde gennem hele den historiske tid.

Ole G. Nielsen.

DYHRES STEN, HØJE OG DIGEVOLDINGER I TVEDEVÆNGE.

Den 5.januar 1988 indføres i dagbogen i Slagelse civilret tinglysningsdokument for fredning nr. 3724:30 af en

Runddysse. 0,7 x 0,9 m. 10 randsten. Rektangulært kammer (0,5 x 1,0 m) af 4 sidesten noget ude af oprindeligt leje. I skov.

Dyssen ligger på matr. nr. 1-p, Gunderslevholm Hovedgård, i Tokkerup Overdrev i Tvedevænge og har i Skov- og Naturstyrelsen journal nr. F 53-3382. I Nationalmuseets 1.afdelings topografiske arkivs sognebeskrivelser er den registreret som "Høj fra tragtbægerkultur med megalitgrav" med nr. 04.05.05-20 og med fundår 1988. Dette årstal for fundet skal dog tages med et vist forbehold, som det vil fremgå af denne artikel. Den fortæller lidt om dyssen og meget om Dyhres "samarbejde" med Nationalmuseet.

Torsdag d. 4.august 1949 skriver Svend Dyhre Rasmussen et brev til Nationalmuseet, væsentligst med forespørgsler vedrørende sine iagttagelser af Kong Valdemars vej og Hammersvold, som han i sommerens løb har gravet i. Han fortsætter:

"Der er imidlertid et andet Spørgsmaal, som jeg med det samme ogsaa gjerne vil have belyst.

Det findes her i Gunderslevholms Gods' Skovdistrikt, paa den sydlige Side af Tystrup Sø, vel ca. 8 til 10 defekte Gravhøje fra Stenalderen og ligeledes i Gunderslevholms Skov "Tvede Vænge" ca 3 à 5 Høje, som ikke bærer F.M.Mærket; hvorfor er disse Høje ikke fredede eller restaurerede i deres oprindelige Skikkelse? Thi Sagen er den, at de store Bære- og Dæksten er delvis fjernede. Jeg har ladet mig fortælle, at Folk i gamle Dage havde en særlig Forkærlighed for disse store Sten og vel særlig for den lette Adgang til dem, naar de skulle bygge Broer og Sluser. De flækkede dem ud i lange smalle Søjler og havde saa her udmærkede Bæresten til en Bro; at de dermed vansirede og ødelagde gamle uerstattelige Oldtidsminder tog de ingen Notits af, vel af den Grund, at den nationalhistoriske Oplysning og Interesse dengang ikke var saa intensiv og udbredt som nu, og Folk havde ikke fra Barnsben faaet indpodet den Stolthed og Æresfrygt for vore gamle Oldtidsminders Ukrænkelighed som nu om Dage. Sam-

me Skæbne led Frederik d 5s Vildtbanepæle fra Anno 1762. Pæl No 18 og No 23 blev i Aaret 1943 fremdraget her i Gunderslevholm Skov ved Vejarbejde, de laa ogsaa over en Bro. De er nu sat op hver paa sin Side af Broen over "Hulebæk" (Den Bæk, der i Begyndelsen af sit Løb har passeret Hammersvold).

Naa men tilbage til Højene. Disse Høje er altsaa mere eller mindre ødelagte og ligger upaaagtet hen. Kan det tillades at grave i disse Høje, hvis Ejerens Tilladelse kan opnaas, eller er de gravet ud?"

Den 9. december 1949 svarer museumsinspektør i 2.afdeling Tage E. Christiansen blandt andet:

"Med museets 1. afdeling har jeg drøftet spørgsmålet om en kortlægning af overpløjede høje. Egnen er imidlertid, efter hvad man oplyser, berejst gentagne gange, og selv om der utvivlsomt findes enkelte høje, som museet ikke kender, vil en ny kortlægning derfor være overflødig."

Dyhre Rasmussen takker d. 14. april for brevet og fortæller, at han i mellemtiden udenfor Tokkerup Overdrev har fundet tomten af Tokkerup landsby. Han beskriver detaljeret sine fund og undersøgelsesmetoder og synes i en årrække at stille sagen om højene i Tvedevænge i bero. Men i 1959 benytter han sit nu nære samarbejde med prof. Axel Steensberg til at gøde jorden i Nationalmuseets 1. afdeling for sin revision af registreringer af de jordfaste oldtidsminder i området. Den 13. januar 1959 skriver overinspektør dr.phil. Therkel Mathiassen til ham:

"Dr. Steensberg har sagt mig, at De gerne ville vide, hvad vi kender i forvejen af oldtidsmindesmærker i Gunderslev og de tilgrænsende dele af Førsløv sogn, så De kunne supplere det med nye punkter. Vi medsender her et målebordsblad, hvorpå vore punkter er afsat, samt en liste over disse, og vi er naturligvis altid glade for at få vor viden suppleret."

Dette lader Svend Dyhre sig ikke sige to gange. Den 17. januar afsender han til Therkel Mathiassen det første af to breve på henholdsvis 11 og 20 tætskrevne A4 ark, affattet med forskellige blækfarver og forskellige skrifttyper. I første brev skriver han bl.a.:

"Ifølge Deres medsendte materiale ser jeg, at De har kendskab til 19 blandede grave i Gunderslev sogn - jeg er allerede istand til at fordoble dette tal med den lille del, som jeg har gennemgaaet.

Jeg lover af princip aldrig mere paa forhaand end jeg kan holde - men jeg tror nok, jeg vil være istand til at føje endnu 30 synlige grave til Deres 19."

Han beskriver i en række små afsnit sine planer og metoder: *De aabne marker. - Den knuste flint - Dysser? - Andre grave - f.eks. bronzealderens græstørvsgrave. - Skovundersøgelser. - Markundersøgelser. - Dræning - og de dermed forbundne fund. - Bemærkninger om markvandringer fortsættes, samt afmærkningsteknik dér. - Afmærkningsteknik paa aaben mark. - Hovedprincippet i afmærkningen.*

Om *Sortering af optegnede punkter* skriver han blandt andet:

"Alle kulturspor, som f.eks. dem jeg i det følgende skal give en oversigt over, er alle af en saadan art, saa jeg ikke, med den smule kendskab jeg har til arkæologi og alle dens afarter, er i stand til, paa staaende fod, at sige hvad det er, ej heller henføre dem til synlige minder fra sten-, bronze-, eller jernalder, eller ruiner af saadanne; i nogle tilfælde kan jeg maaske gætte, det være sig hvis jeg træffer rudimenter af digevoldinger eller jernaldergrave forbunden dermed - træffer jeg højryggede agre, som ogsaa bliver afmærkede, er jeg straks paa mere sikker grund, naar der ikke paa forhaand fordres tilhørsforhold og datering. Nedenstaaende er en lille prøve på, hvad jeg mener, disse kulturspor drejer sig om:

I Opragende stene sat i kreds, eller halvkreds, eller som paa anden maade tilkendegiver noget, som man paa forhaand maa formode, at mennesker har placeret saaledes, med et eller andet formaal for øje.

II Alle tegn til agre, det være sig agre af nyere type, højryggede agre, eller digevoldingsagre, terrasseagre, hulvejsforekomster, eller i det hele taget alle ting, som direkte på jordoverfladen kan tydes som menneskeværk.

III Tegn og sammenhobninger, der kan tydes som jernaldergrave.

IIII Glemte hustomter, nyere eller ældre, samt meget meget andet.

Dette er et lille udsnit af, hvad man kan støde paa, og som jeg har stødt paa - men med hensyn til afmærkning og nummerering af denne art emner paa maalebordsblad, udskiller disse sig fra afmærkning af sikre forhistoriske grave paa den maade, at jeg afmærker gravene med rød prik og sort Nr, akkurat som De gør, hvorimod ovenstaaende emner afmærker jeg med blaa brik og selvstændig nummerføring."

Afsnittet *Fritidsarbejde* lyder:

"Nu i Julehelligdagene 1958, og en del foregaaende Week-ender, gennemtravede jeg ca 40 ha af den 385 ha store Tvede Vænge skov i Gunderslev sogn, og det blev til ca 8

røde pletter, d.v.s. 8 græve fra henholdsvis sten-, bronze- og jernalder. (Der er dog sikkert langt flere jernaldergrave, men derom nærmere i en senere redegørelse). I disse 40 ha er jeg endnu ikke færdig med indtegning af blaa prikker, men jeg vil anslaa det til ca 15 eller maaske 18 kulturmindere af anden art - at der fra en amatørbedømmelse vil snige sig mange uvæsentlige ting ind, er jo forstaaeligt.

Hvad vil De have og ikke have?

Jeg vil nu haabe, at jeg har udtrykt mig i saa klare vendinger angaaende min arbejdsteknik og de emner jeg opsøger, saa De har forstaaet det - om De har forstaaet mig og min tankegang, er jo saa en anden sag - De vil maaske sige, at det er unyttigt at spilde tiden med at tage alle disse ting med - og min mening er den, at naar jeg alligevel gaar et areal systematisk igennem - hvorfor saa ikke gøre sin pligt grundigt og tage det hele med, som maaske engang kan faa interesse; erfaringen og indre tilskyndelser leder mig i den retning, og jeg kan fremføre talrige beviser for, at jeg har ret. Jeg kan paa forhaand forstaa, at De ikke kan have interesse af hovedparten af de nævnte emner, der afmærkes med blaa prik - men nogle maaske, og jeg henviser nu til foregaaende side.

Jeg mener, De kan have interesse i

I Stenkredse og andre opsatte figurer af sten.

II Tegn til, eller rudimenter af digevoldingsagre, og dersom disse forekommer paa bakker, terrasseagre.

III Rydningsbunker, der kan have forbindelse med forhistorisk dyrkning og stenpakede jernaldergrave.

Alle disse emner bliver afsat med blaa prik, naar jeg ikke er helt sikker paa deres oprindelse.

Vil De venligst tilkendegive Deres mening angaaende de emner, De ønsker indsat paa Deres kort?"

I de sidste afsnit (*Overfladearkæologi. Den forhistoriske arkæologi. Borup Ris krævede sammenligningsgrundlag*) nævner han, at han "prøvede sig frem i stednavnenes kølvand, fandt frem til skove paa endelsen "Vænge", og det slog aldrig fejl - dér kunne man dog altid finde lidt, der mindede om Borup Ris".

Den 25 januar 1959 påbegynder Dyhre anden del af brevet, men da det er skrevet ad flere gange, er det formodentlig først blevet færdigt i marts, idet det er angivet modtaget d.16/3-59:

"Hr. Overinspektør Dr.phil. Therkel Mathiassen

Som jeg meddelte Dem i første del af min redegørelse til Dem, ville anden del føl-

ge - men tilgiv jeg skriver saa lange redegørelser til Dem - jeg har ikke tid til at koncentrere mig om de korte concise - kald mig en dum idiot om De vil - det er der vist saa mange der gør - men jeg skriver til Dem og alle andre ud af hjertet og mit primitive sind og tankegang - jeg er alene - kun faa forstaar mig og det arbejde der er mig saa kært - derfor er bøger og papir blandt mine venner - papiret kan jeg betro mig til og faa afløb for det, jeg synes presser paa og vil ud - om saa De og andre forstaar mig, ved jeg jo ikke - men jeg har saa gjort forsøget - tiden vil vise resten."

Han filosoferer over stenene i naturen (*Forfædre og Sten. - Stenene i Borup Ris* ("Stene taler deres tavse sprog her, paa en saa utvetydig maade, saavel som megalitgravens sten taler til Dem, Dr. Mathiassen - men stenene gør mere - de opragende sten i spredte mønstre røber deres fjeller under mulde - og i fjellesskab er mønsteret komplet - dette mønster supplerer igen de ydre synlige tegn - og den middelalderlige mosaik vil da gaa op, naar den færdigbehandles i de kyndige, kompetente hænder paa museet"). *Stenene fortæller om nyere tid. - Markstens renæssance. - Faskiner. - Mistænkelige stenopsætninger. - Kredse, Halvkredse. - Her skal man være forsigtig med stensøgerens resultat. - Hvad og hvorfor disse kredse. - Kredse i Borup Ris. - Hvorfor tavshed om disse kredse. - Kredsen - det runde - symbolet paa det fuldkomne - cirkelens mystik. - Hvad i vore dage? - Allestedsnærværende - og til alle tider?)*

Så kommer han tilbage til
"Tvede Vænge, Gunderslev Sogn

Jeg skal ikke udbrede mig for meget over beskrivelsen af de grave, jeg fandt i Tvede vænge, da det jo til sin tid vil fremgaa af den medfølgende beskrivelse over hvert enkelt emne; men dog er der visse ting, som jeg paa forhaand nok kunne tænke mig at vide besked med.

Tvillinghøje

Naar man finder et par smaa høje - en langhøj og en rundhøj, med mellemliggende sadel eller svaj, langhøjen 9 x 15 m ca, og rundhøjen 9 x 9 m - hele anlægget med høje og sadel ca 30 m i længden - selve højene ikke over 1 m i højden, og gerne lagt paa en saadan maade - paa en terrainhældning - saa de ser højere ud fra den ene side, end fra den anden - ingen synlige sten - ingen knust flint - men stikker man med en søger i højen, kan man mærke mange sten, dog ikke store sten - indtil nu kan jeg paavise tre saadanne anlæg i Tvede Vænge - i det tredie anlæg, er den ene høj dog omsat med sten, men dog paa en maade, saa det ikke kan have noget med dysserandsten at gøre -stenene her er dimensioneret mindre i

forhold til højens dimensioner; alt ialt saa synes jeg, at man kan ikke tage fejl af denne slags, og jeg personlig mener, at man her staar overfor høje, der maa være fra slutningen af bronzealderen. I henhold til dette, vil jeg senere vende tilbage til denne højkategori - da denne type ogsaa optræder imellem de høje, De har afmærket i Gunderslev Sogn.

*Jeg vil gerne høre Deres mening om disse tvillinghøje -?-?-?
Hypotesens begrundelse, hvis der kan være en begrundelse.*

Ældre Keltiske Græve -?-?-?

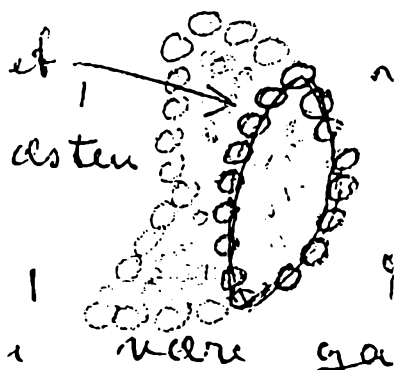
Jeg fandt jernaldergrave - ja i min egen fantasi mener jeg det er denne art - men hvordan jeg fandt dem, er en længere historie, som jeg ikke vil komme nærmere ind paa her; desuden røber jeg aldrig mine intimeste arbejdsmetoder.

Til raa sammenligning vil jeg bede Dem slaa op i Prof. Brøndsted's: Danmarks Oldtid 1938, Bind III, ældre keltisk tid, side 16 Fig 4, Mørupgravpladsen Vejle Amt, eller Hatt's: Oldtids-agre, side 48 Fig 29, Byrsted Hede.

Afdækning

Jeg lod disse stentæpper afdække - tre ialt - af en meget paalidelig mand og paa-lagde ham - endelig ikke at forskubbe nogen sten, det mindste - jeg fandt dog mange flere af disse stensamlinger, men fandt det ikke fornødent at afdække flere; jeg synes jeg havde set rigeligt - Jeg maa her indskyde, at jeg altid kan styre min nysgerrighed, og det voldte mig heller ikke stort besvær at lade det være ved det - kun at afdække stendyngen - ikke een eneste sten er rørt - alt vil blive, som det er, til engang De, Hr Dr Mathiassen, venligst vil sende en mand ud og se paa grave-ne.

Diameteren kan nogenlunde harmonere med de ovenfor angivne sammenligninger - den sidste grav jeg afdækkede var dog ca halvmaaneformet, uden særlig forskel paa størrelse af randsten og de andre sten, men som angivet med blaait rids

Dyhres tegning af stensætning A

findes der en ejendommelig ellipse, som dog kan være ganske tilfældig; denne grav er ikke tilsyneladende forstyrret af senere tiders jorddyrkning - derimod har de andre to, jeg fik afdækket, vist lidt skaar i deres oprindelige opbygning; det maa skyldes en dyrkning for godt 100 aar siden?, men mere skade har de dog ikke taget, end man kan se et vist mønster i stenlægningen, hvilket jeg mener kan tydes, som om hver stor stenlægning indeholder flere gravurner.

Ældre Keltisk Jernalder -?--?

Med min ringe amatørforstand vil jeg mene, at det er grave fra ældre keltisk jernalder - min bedømmelse skyldes udelukkende Prof. Brøndsted's: Danmarks Oldtid og Hatt's: Oldtidsagre.

Kontinuitét?

Hvis hypotesen om de 3 tvillinghøjes + en langhøj paa 70 x 12 m og en enkelthøj paa en bakketop (sidste to omtalt her for første gang) tilhørsforhold til yngste del af yngre bronzealder er rigtig, vil jeg mene, det er en naturlig sag med kontinuitet, direkte til ældre keltisk jernalder, og de to hypoteser vil da gensidig støtte hinanden.

Jernalders agre - digevoldinger

Som jeg ovenfor bemærkede, har der været dyrkning for ca 100 aar siden - endvidere er der her og der tegn til højruggede agre - men ogsaa til digevoldingsagre, hvilket Dr. Steensbergs assistent Østergaard Christensen kan bekræfte.

Jeg havde ganske rigtigt set nogle underlige tegn, men da jeg aldrig i mit liv har set digevoldingsagre i virkeligheden - eller i marken - og jeg mindst anede og haabede at finde dem her, kunne jeg ikke tyde disse tegn uden understøttelse af andet - men - gravene - da jeg fandt gravene, dæmrede det for mig, hvad disse tegn betød - digevoldinger - en ny hypotese til at støtte de to foregaaende - for det var kun hypoteser i begyndelsen - og maa vel for den sags skyld være det endnu, da hverken Østergaard eller jeg kan give os ud for at være perfekt i forhistorisk arkæologi.

Særlige forhold ved digevoldingerne i Tvede Vænge

Jeg havde ganske vist bemærket, at der befandt sig nogle underlige balke rundt om nogle lavninger - balkene forsøgte at følge lavningernes konturer, men var dog mere rellinede - knækkede skarpt og udsendte nye balke over det højere land - jeg forsøgte at finde et vist udstraalingsystem fra visse ældre grave eller større samtidige grave, hvilket maaske lykkedes i nogen grad - dette er dog lidt svævende endnu.

I denne forbindelse vil jeg særlig lægge vægt paa, hvordan voldingerne opfører sig i denne lokalitet omkring de lave huller, da jeg har en lokalitet til her i Ca-

strup Overdrev, Fuglebjerg sogn, som jeg senere skal beskrive, og hvor voldingerne opfører sig paa en helt anden maade - vel sagtens grundet paa de mange sten som findes der - sten er voldingerne ikke særlig besværet af omkring hullerne i Tvede Vænge.

Forekomsten er en del ødelagt; men jeg er langt fra færdig med at finde den i hele dens udstrækning endnu - og saa er jeg paa jagt efter selve bopladsen, der hører til.

Ifølge prof. Brøndsted: Danmarks Oldtid, 1938, kan man jo ikke paastaa, at Sjælland er særlig fint repræsenteret, naar talen er om fund fra keltisk jernalder."

Efter omtale af fund i Kastrup Overdrev, Haveris, Borup Ris og Knurrevang slutter han de 20 sider:

"Alt dette var indledningen, og De skal snart høre fra mig igen og faa resultater - jeg har masser af ting til Dem.

Jeg vil meget gerne vide, om De er interesseret i sløjfede dysser og gravhøje, for da jeg hele foraaet igennem har arbejdet paa aaben mark i min fritid, (Tvede Vænge gaar jeg til igen, naar sæden kommer op) har jeg fundet en hel masse af disse, ca 35 stk paa et relativt lille omraade i Bavelse sogn og Skelby sogn, men de ligger alle indenfor M3724 Skelby.

Jeg kan finde mange mange flere, men som sagt ogsaa mange bestaaende gravminder.

Dersom De selv havde tid, ville det være rart, dersom De ville komme selv og se paa alle disse ting.

Jeg vil gerne høre fra Dem."

Efter at have sundet sig ovenpå de 31 sider svarer Therkel Mathiasen d. 17. marts 1959:

"Tak for Deres lange breve. Vi påskønner i høj grad det arbejde De gør og den kærlighed til og interesse for vore fortidsminder, som De viser.

Vi afventer nu Deres rapport om de oldtidsminder, De har fundet på Deres hjemegn, og naar vi har faaet den, vil vi gerne besigtige nogle af dem i marken sammen med Dem.

Det er ganske interessant, at De har fundet digevoldinger og oldtidsagre. Mon Viggo Nielsen, som beskæftiger sig så meget med den slags på øerne, har set dem? Hvis ikke synes jeg, han bør se dem.

Hvad stenkredsene angår, kan de have forskellige oprindelser. En hel del af dem, navnlig hvis de er nogenlunde regelmæssige, er sandsynligvis randsten omkring grave fra yngre bronzealder, hvad enten der inden for kransen er en lille forhøjning eller ej. Er der ingen høj, er der rimeligvis kun en urne med brændte ben eller blot en lille bunke brændte ben inden for kransen. Andre stenkredse, navnlig hvis de ligger på dyrket mark, kan være randsten efter sløjfede høje.

Det er interessant, om De har ret i, at der er mindesmærker fra keltisk jernalder, men jeg synes, beviset derfor endnu mangler."

Svend Dyhre Rasmussen har i de første måneder af 1959 ikke ligget på den lade side. Han er startet på sin reviderede registrering af oldtidsminder i Gunderslev sogns nordøstlige hjørne, ved Stridsmøllejættestuen og -langdysserne, og er nået ned til Skelbækgårdens marker.

Den 8. april 1959 sender han det foreløbige resultat til Therkel Mathiassen, en stor notesbog:

*"Hefte I. Sognebeskrivelse over Gunderslev Sogn,
Ø. Flak. Herred, Sorø Amt. Gunderslevlille.
S.D.R. Januar-Februar-Marts-April 1959. N.M."*

De første 20 sider beskriver i detaljer, hvorledes registreringen rent praktisk er foregået. På de følgende 44 sider beskrives samtalerne med landmændene og selve fundene, med 3 skitser af Stridsmøllehøjene og 3 tegninger af flintredskaber fra Skelbækgården. Desuden medfølger 15 fotografier med beskrivelse, hvorom bogens sidste side siger: *"Pladerne, som er benyttet til medfølgende billeder, er pancromatisk Agfa Isopan 21/10 Din. Negativerne udleverer jeg kun, naar transporten kan foretages af museets egne folk."*

Det medfølgende brev fra Dyhre bringer yderligere forklaringer og slutter med:

"Jeg mener nu, at det er meget paakrævet, dersom Overinspektøren selv kommer og besigter disse gravtomter, især paa aaben mark, og tiden er meget knap nu; jeg ville være glad for, om det snarest skete, da sæden er ved at komme op, og naar den er oppe, kan vi ingenting se.

Jeg vil gerne vide, om jeg har taget fejl i min bedømmelse af disse fjernede grave, og der er en hel masse andre ting at se paa - men som sagt i løbet af en uge er tiden forpasset - men mon ikke De kan afse saa meget tid, nu jeg har afset al min fritid paa at finde tingene til Dem?"

Naar De nu har gennemset medsendte M.3724 vil jeg gerne have det retursendt og med afmærkning af, hvad der er Dem bekendt af gravminder i de dele af

Førslev sogn, Hyllinge sogn og Vallensved sogn, der rager ind i M.3724.

Med venlig hilsen, Svend Dyhre Rasmussen, Borup Ris, Fuglebjerg.

I næste hefte og de næste afsnit kommer turen til Rejnstrup By, derefter Rejnstrup Kirkeskov, Rejnstrup Overdrev, Øllemose huse o.s.v.

Husk endelig at det haster med at se det, sæden er lidt oppe."

Samtidig følger målebordskortet M 3724 med Dyhres indtegnede fund bl.a. i Tvedevænge og med hans signaturforklaring i margin.

Reaktionen fra Nationalmuseet kommer da også hurtigt; den 13. april skriver museumsinspektør Hans Norling Christensen, 1. afdeling:

"Mange tak for Deres brev af 8.ds. samt for Deres hefte I med Deres sognebeskrivelse over Gunderslev sogn fra januar til april 1959. På Deres målebordsblad har vi understreget de numre, som vi har i vor sognebeskrivelse, og hvorom vi tidligere har givet Dem meddelelse for Gunderslev sogns vedkommende.

Desværre er dr. Mathiassen for tiden bortrejst; men da vi i brev af 17. marts har lovet Dem, at vi gerne vil besigtige nogle af de af Dem fundne oldtidsminder, skal jeg, hvis det har Deres interesse, gerne se paa nogle af punkterne sammen med Dem torsdag d.16.ds. Vi vil være taknemmelige for, om De imorgen, altså tirsdag d.14., vilde ringe til os, helst mellem 10 og 11.30 eller mellem 12 og 13, og sige, om datoen passer Dem, samt om hvor jeg kan træffe Dem."

Dyhre svarer den 14. april:

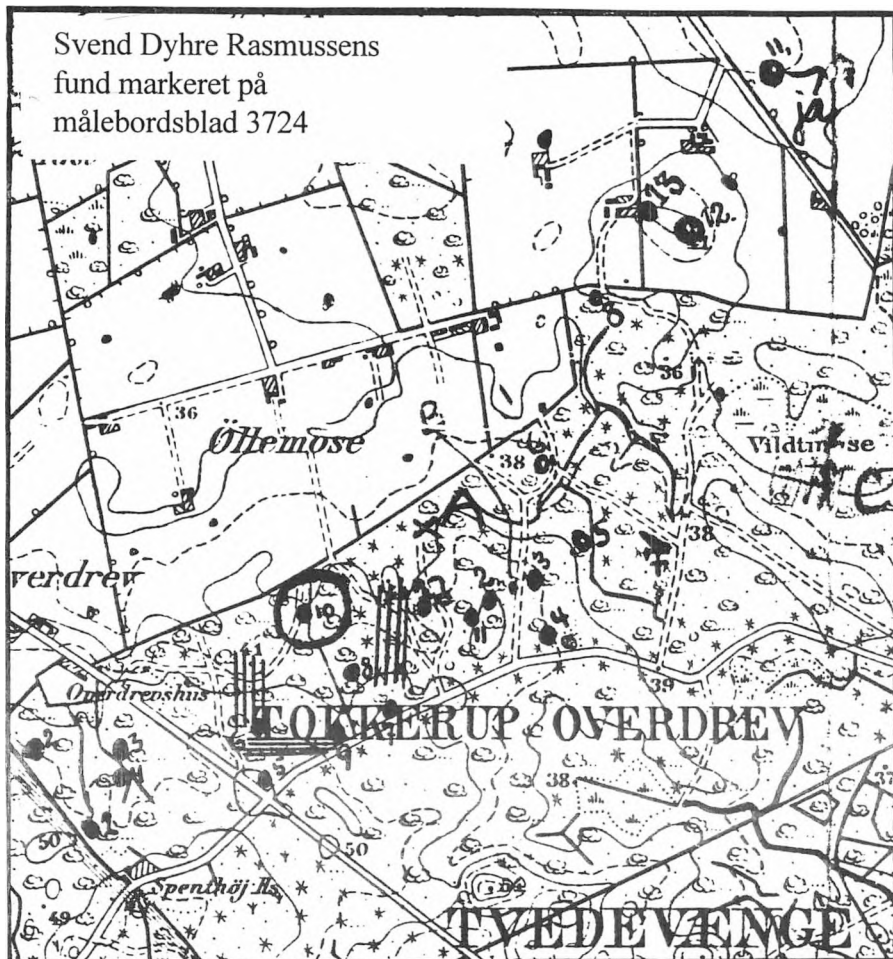
"Hr Hans Norling Christensen

Som svar paa Deres Brev af 13-4-1959, Journ. No 732/59, skal jeg meddele Dem, at jeg først faar post ca Kl 14.00 og kunne ikke ringe til Dem paa de af Dem opgivne tider.

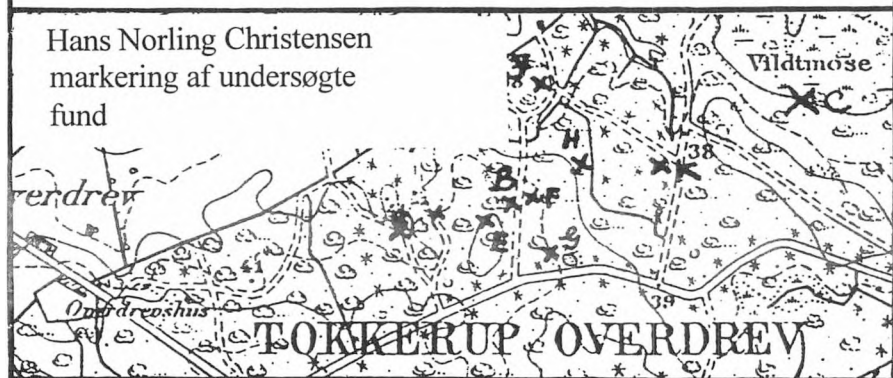
Det passer mig udmærket, om De kommer hertil torsdag den 16-4-59, og De kan træffe mig her i Rejnstrup Kirkeskov eller paa gravepladsen i Borup Ris. Jeg beder Dem medtage maalebordsblad M3724 Skelby, saa jeg kan fortsætte."

Så lykkes det altså for Dyhre efter 10 års venten at mødes med fagarkæologen på "gerningsstedet". Af en eller anden grund bliver det især fundene i Tokkerup Overdrev i Tvedevænge, man koncentrerer sig om, selv om Dyhre slet ikke er nået til dem i den indsendte sognebeskrivelse januar-april 1959.

Svend Dyhre Rasmussens
fund markeret på
målebordsblad 3724

Hans Norling Christensen
markering af undersøgte
fund

 Ret store tydelige Kupper
 Mindre Kupper - men erkendelig
 Hølt - eller delvis udvaskede Kupper

På åben mark kan
 dette betyde stenpletter
 Som vanskeligt kan afgøres
 om de er af geologisk eller
 arkæologisk oprindelse

i skov og ved krat
 kan disse marker betyde
 noget andet, saasom
 omraade med mange
 store sten - Kredse =
 amraader og enkelt =
 kredse, dog altid jern-
 ført med beskrivelsen

X Enkelt fund af
 Stenalderager o.l.

• Svage tegn af høje

 Skimper af høj-
 ryggede agre o.l.

-18'
 (M 3725)

Svend Dyhre Rasmussens
 signaturforklaring på
 målebordsblad 3724

Imidlertid må Therkel Mathias-
 sen., forslag om at få speciali-
 sten i oldtidsagre, dr.phil. Viggo
 Nielsen, senere direktør for
 Fredningsstyrelsen, til at besig-
 tige og vurdere fundene i Tvede-
 vænge også være blevet realise-
 ret. Han arbejder på det tids-
 punkt med registrering af old-
 tidsagre i Næsbyholmskovene,
 og i maj 1959 skriver Næstved
 Tidende:

"Nationalmuseet godkendte de nye Fund i Tvedevænge

De foreløbige Undersøgelser har
 kun omfattet ca. en Ottendedel
 af Skovens Areal - Kan man
 finde en stor Begravelsesplads
 fra Jernalderen i Tvedevænge?
 - Dyhre Rasmussen om Gravene
 ved Susaaen.

TVEDEVÆNGE, i Maj. - National-
 museets Repræsentanter har været i
 Tvedevænge. Overfor Museumsin-
 spektør Hans Norling Christensen,
 Nationalmuseets 1. Afdeling, og senere
 for Dr.phil. Viggo Nielsen har Svend
 Dyhre Rasmussen vist sine Fund fra
 Skoven frem. Fundene viste sig at op-
 fylde de Forhaabninger, Dyhre Ras-
 mussen havde stillet til dem, og det
 store Spørgsmaal er nu, om man i
 Tvedevænge ved nærmere Undersø-
 gelser kan naa frem til at afsløre en
 større begravelsesplads fra Jernalde-
 ren.

Nye Fund til Museets Kundskab

I Tvedevænge fik Museumsinspektør H. Norling Christensen Oplysninger om en Række hidtil ukendte monumentale Grave, der i Skoven enten viser sig som Kupler eller Storstengrave. Nationalmuseet har ikke haft disse Grave registreret nogen Steder, og det betyder naturligvis meget, at man, som Tilfældet er i Tvedevænge, har Mulighed for i al Fald at faa et begrænset Omraade gjort fuldt færdigt med Hensyn til historiske Undersøgelser.

Stenkredsene, hvis Mening fortæber sig i det uvisse foreløbig - men som forhaabentlig bliver gjort til Genstand for Forskningsarbejde - har man fra Nationalmuseets Side ikke meget at fortælle om. Den særdeles velbevarede Stenkreds i Tystemosen er blot een blandt mange på Egnen, Kredse, som Dyhre Rasmussen forlængst har opdaget. Og Kredsmotivet kendes gennem de forskellige Perioder op til historisk Middelalder. I Borup Ris har man dem ogsaa.

Jernalderagrene gode nok

Dr. phil. Viggo Nielsen er en af Danmarks fineste Eksperter i Spørgsmaal om Jernalderagre. Om de Jernalderagre, som han fik forevist i Tvedevænge, sagde han, at de var gode nok - men temmelig svage, og maaske ogsaa for ødelagte af senere Tidens Dyrkning af Jorden til, at det kunde betale sig at foretage en nærmere Undersøgelse af dem. Til Gengæld vilde der maaske være Muligheder for, at nye Ting kunde komme til - Gravene aabner i al Fald visse Perspektiver.

Tvedevænge kan blive en af de kommende Aars store arkæologiske Arbejdspladser. Stenkredsene interesserer meget, og det samme er naturligvis Tilfældet med Gravene. Det mest forbløffende ved Dyhre Rasmussens Fund i Tvedevænge er, at de er gjort paa ca. en Ottendedel af Arealet. Tvedevænge er paa 385 ha, men foreløbig har Dyhre Rasmussen kun arbejdet sig gennem ca. 50 ha af Skoven."

Om Viggo Nielsens besigtigelsen af Tvedevænge foreligger der tilsyneladende ikke skriftlige beretninger, og det tager næsten et halvt år, før Norling Christensens skriftlige rapport med resultatet af hans gennemgang af fundene forelå. Den 30. september 1959 skriver han til Nationalmuseets 1. Afd.:

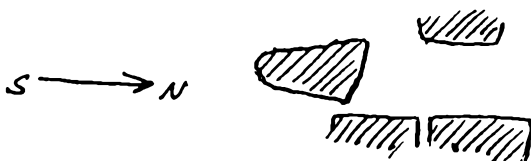
"Den 16.4.-1959 besøgte jeg sammen med Hr. Svend Dyhre Rasmussen en Del af de Lokalteter han havde afsat på sit Målebordsblad 3724.

Vi så først på en Del af Hr. Dyhre Rasmussens fundne overpløjede Høje beliggende mellem Suså og Vejen, der fra Skelby går mod Nordvest. Adskillige af Højene kunde jeg erkende, andre ikke.

Derefter var vi i Skoven: Tokkerup Overdrev, og besøgte en Række nyfundne Oldtidsminder, hvis Opdagelse skyldes Hr. Dyhre Rasmussen og som nedenfor kort

beskrives under de foreløbige Betegnelser: A-K, Betegnelser, der også er anvendt på vedlagte Målebordsblad 3724

- A: Smuk, nærmest halvcirkelformet Stenlægning af store, ret flade Sten. Den er i N-S ca. 4,25 m lang og ca 2,75 m bred i Ø-V. Fredningsværdig.
- B: Cirkulær Stenlægning, ca. 5 m i Diameter. Sat af større og mindre Sten. Fredningsværdig.
- C: Stor cirkulær Stensætning af noget uregelmæssig Karakter og - på Grund af Terrainet vanskelig at overse. Trænger til nærmere Eftersyn.
- D: Langhøj 0,5-1 x 9 x 15 m (VSV-ØNØ).
To Meter ØNØ herfor ligger en lille Rundhøj 0,5-1 x 12 m, der ved NØ Fod har en Randsten synlig.
- E: Runddysse i Højning, der er 0,5 x 12 m stor og hvorom ses 9 Randsten synlige i ca. 0,65 m's Højde. I Midten af Højningen ses Rester af et Dyssekammer orienteret N-S. På Plads af Kammeret er: to Sidesten mod Øst, hvoraf den nordligste er 0,95 m lang og den sydligste 0,80 m lang, een Sidesten mod Vest, der er 0,75 m lang og een Endesten mod Syd, der er 0,47 m bred og 0,95 m lang. Fredningsværdig.
Rent skizzemæssigt ser Kammeret således ud

- F: Antagelig cirkulær Stenlægning, der i al Fald er 6 m i Diameter og antagelig større.
- G: Langhøj 0,5 - 1 x 14 x 20 m (N-S).
Ca. 2 m nord herfor er en Rundhøj ca 0,3 - 1 x 10 m.
- H: Langdysse i Højning der er 0,5 - 1 x 11 x 15 m (Ø-V). I Højningens nordlige Langside ses fem Randsten hvoraf Nr.3 fra Vest er væltet og ca. 1,30 m lang, de øvrige synlige Højder er fra Vest mod Øst:

0,60 m, 0,45 m, 0,45 m og 0,75 m. Ca. 0,60 m fra den østligste af disse Randsten ligger en væltet Stenblok, hvis Længde er 1,20 m og hvis Bredde er 1 m.

I Højningens Østside er to væltede Randsten hvoraf den nordligste er 1,30 m lang og den sydligste 1,20 m lang.

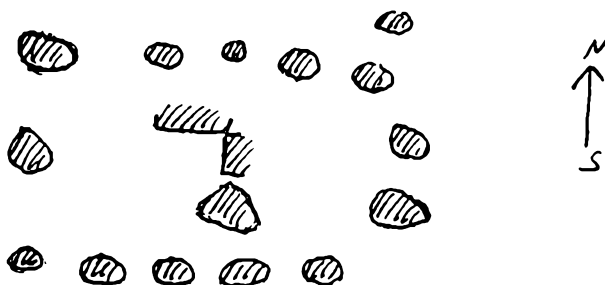
I Højningens Sydside ses fem Randsten, der fra Vest til Øst har følgende synlige Højder: 0,22 m, 0,35 m, 0,65 m, 0,75 m og 0,65 m. Mellem de to vestligste af Langsidernes Randsten ses en stor Stenblok, hvis synlige Højde er 0,63 m.

Midt på Højningen ses Rester af et Kammer orienteret N-S. På Plads af Kammeret er : den nordlige Endesten, der er 0,57 m bred og to Sten i Østtiden hvis samlede Længder er ca. 1 m.

Ca. 1 m sydvest for Kammeret ligger en stor Stenblok 1,30 m lang, 1 m bred og 0,80 m tyk.

Randstenene omslutter et Areal på ca 5 x 9 m (Ø-V)

Rent skizzemæssigt ser Anlæggets Kammer og Randsten m.m. således ud:

J: Sten synlige, muligvis Stenlægning. Størrelse usikker.

K: Langhøj 0,5 - 1 x 12 x 75 m (NV-SØ)

Hr. Dyhre Rasmussen var af den Mening, at Skoven rummede adskillige andre Mindesmærker og var interesseret i at opsøge dem. Endvidere mente han at Skovene i Nærheden også rummede ukendte Mindesmærker.

Jeg vil foreslå, at Nationalmuseet skaffer økonomisk Basis for Hr. Dyhre Rasmussens Eftersøgning af Oldtidsminder i disse Skove og til Afdækning af de Stenlægninger som herved påtræffes.

Det vil utvivlsomt være af største Vigtighed om Museet taler med Ejeren og om muligt derved skaffer Sikkerhed for at Stenoptagning i Skovene ikke finder sted

uden at der opnås Sikkerhed for at Oldtidsminder, og her tænkes særlig på Stenlægningerne, ikke ødelægges.

En Udgravning af i al Fald een af Stenlægningerne bør vel forsøges, men i første Omgang bør Fredning af de nævnte Anlæg foretages.

København 30/9-1959 Hans Norling-Christensen."

I 1960 og 1961 henligger sagen tilsyneladende ubehandlet i Nationalmuseets 1.Afd. Den 22/10-1962 skriver Norling Christensen, som i 1962 var blevet leder af 1.Afdeling:

"Vedrørende 432/62

Til Nationalmuseets 1. Afd. Fredningskontoret

I Tokkerup Overdrev Skoven beså jeg sammen med Hr. Svend Dyhre Rasmussen forskellige af ham fundne Oldtidsminder. En Liste over disse findes i min Indberetning af 30/9-1959 i Sagen under Betegnelsen A-K. Disse Oldtidsminders omtrentlige Plads er afsat på et i Sagen værende Målebordsblad 3724.

Fredningskontoret bedes og helst sammen med Hr. Dyhre Rasmussen besigtige disse Lokaliteter og drage Omsorg for i Tingbog noteret Fredning af disse samt søge Kontakt med Skovens Ejer. Foruden Oplysning om Matrikelnumre vil det være praktisk at få oplyst i hvilke Skovafdelinger de enkelte Mindesmærker ligger.

Når Fredningskontoret har afsluttet sit Arbejde kan Sagen gå videre til Lisbeth Munksgaard for Indførelse af Mindesmærkerne i Sognebeskrivelsen.

København 22/10-1962 Hans Norling-Christensen"

Af sagens akter fremgår det, at den 11. januar 1963 "til fredningsafdelingen j.nr. 3182/63 er udtaget HNC's beskrivelse af 30/9-59 af mindesmærkerne. 1.Afd. vil blive informeret om fredningsafdelingens behandling af sagen."

Dyhre har jo haft travlt mange andre steder og har nok foreløbig opgivet at høre mere om Tvedevængefundene, men han har ikke glemte dem. F.eks. skriver han 20.1.1962 til Lektor F. Michelsen, Næstved museum, vedrørende oldtidsagre:

"Vi finder disse forhistoriske agre i alle afskygninger, nogle saa undseelige smaa, saa det kan volde besvær at finde dem - andre, som dem i Næsbyholm, saa store saa man kan falde ned fra dem og komme gruelig galt afsted; men ogsaa ind imellem disse store kommer de smaa undseelige, og i Tvede Vænge f.eks., skoven V.S.V. for Gunderslevholm, er disse smaa undseelige agre de eneraadende; jeg fandt bl.a. en stor jernaldergravplads dér midt i agerfeltet; jeg prøvede at dække

dem af, det var fladmarksgrave, med flad stenkappe over, men jeg lod det blive derved, jeg havde aldrig mod til at gaa under stenlaget.

Det er saa et spørgsmaal, om disse ret smaa jernaldergrave er den "senere", den der tilsidst blev den store type, i støbeskeen, eller en selvstændig type; men desværre saa vil ingen vel have med disse smaa agre at gøre, men vil have de store sensationelle, det ser man tydeligt i Næsbyholmskoven; naa, men det kan ogsaa være al ære værd, hovedsagen er, at der bliver gjort noget; men det er soleklart, at bliver der ikke grebet ind i tide, og bliver skovejerne ikke i tide gjort forstaaelige med, at skovbunden ikke under nogen form maa omrodes og ikke en eneste sten maa fjernes. saa har vi katastrofen - vi har en stor fare i denne selvforvngelseskultivering."

Han nævner i sin dagbog 17.6.1962 i forbindelse med frygt for snarlig hugst i nogle hugstmodne skovparter, at:

"- der er saaledes stor fare for, at der nu i de nærmeste aar vil blive taget en bid hvert aar, og skovbunden vandaliseres paa denne maade, og det maa ikke ske, da der er mange fine ting i Haveris; ligeledes Castrup Overdrev og Tvedevænge maa skaanes i visse omraader".

Han færdes jo til stadighed i Tvedevænge, og mandag d. 1. april 1963 skriver han i sin dagbog om et besøg ved nogle store graner og slutter med:

"vi fandt ved samme lejlighed en stenkreds ude i disse graner. Nu har vi altsaa en hel del derudefra."

Det uddyber han nærmere i dagbogen søndag d. 7. april 1963:

"Stenhalvkredsen

Som jeg beretter paa side 124, saa fandt Jenny og jeg en stenkreds, da vi var ude i Tvede Vænge mandag den 1 April 1963, og dens position maatte jeg selvfølgelig ogsaa se at faa lagt ind paa kortet i dag; men det var nu meget let. Vi ser jo paa maalebordsbladet det lange lige jorddige, der gaar fra ca N.Ø. mod S.V. igennem Tvede Vænge, og naar man følger dette dige med udgangspunkt fra Harrestedskellet 100 m mod N.Ø., saa har vi halvkredsen dér ca 100 m fra Harrestedskellet og syd for jorddiget i Tvedevænge. Den bestaar af ca 8 sten er hesteskoformet 3 a 4 m i dia. og er aaben imod vest. Der findes ogsaa lidt udenværks sten; at kredsen er ufejlbarlig, kan der næppe være tvivl om, da der ellers ikke er ret mange synlige sten her omkring, saa altsaa de sten, som denne figur er sat af, maa være ført hertil.

Er der endnu en halvkreds sydfor?

Det kan ikke siges at være en plat umulighed, at der ogsaa sydfor findes en min-

dre markant halvkreds, der ligger ikke saa mange skridt sydfor den ovenfor omtalte "pæne kreds". Ogsaa den - dersom det er en kreds - ser ud til at være aaben imod vest, men dens position er dog ikke mærket af paa kortet. Det skal bemærkes, at vi her befinder os vest for Halmsø = Søen med Halmen i - og hvad har der vel været paa den halm?"

Han benytter "et gammelt foldet maalebordsblad, der tidligere er brugt til arbejdskort over Tvede Vænge - dette kort har en almindelig mærkeseddel paaklistret, hvorpaa jeg har skrevet M3724 Skelby - der er iøvrigt en hel del røde og blaa prikker paa kortet, og kortet er noget snavset" - utvivlsomt hans kladde til kortet til Nationalmuseet.

Norling Christensen har imidlertid heller ikke glemt Tvedevænge, for han spørger d.2.april 1964 atter til sagens forløb:

"Til Nationalmuseets fredningsafdeling. Vedr. Deres j.nr.3182/63. 1.afdeling skal hermed udbede sig besked om, hvor langt sagens behandling er fremme. H. Norling-Christensen"

K.Th.(konservator, leder af museets fredningsafdeling, Knud Thorvildsen) svarer: "432/64 Sagen forventes behandlet i 1964".

Norling Christensen forsøger igen i 1965:

"411/65 Til NM I Den 5/3-1965 spurgt i Fredningsafd. til Sagen. Man mente den blev ordnet i 1965. HNC".

Den 2/12 1966 angives sagen af HCN som afsluttet. Hvorfor, hvordan, og af hvem den er blevet afsluttet, har det ikke været muligt at klarlægge i Nationalmuseets og Skov og Naturstyrelsens (tidl. Fredningskontorets) arkiver. Men den ender i hvert fald ikke med nogen fredning, og Dyhre Rasmussens originale målebordskort, som han i 1959 beder om at få returneret efter brug, ligger stadig i 1995 i Skov- og Naturstyrelsens arkiv med Norling Christensens notater og skitser fra besigtigelsen i 1959 i margin - og med påskriften: "Dette Kortblad returneres til Hr. Dyhre Rasmussen".

Dyhre har dog ikke glemt sine fund i Tvedevænge og sin skovtur med Norling Christensen. Den 19.11.1971 svarer han på et brev vedrørende fortidsminder ved Glumsø fra antikvar Ulla Lund Han-

sen, Rigsantikvarens fortidsmindeforvaltning (tidl. Fredningskontoret), som sagen nu sorterer under, bl.a.:

"I de sidste 20 aar har jeg arbejdet for professor dr.phil. Axel Steensberg og museumsinspektør ved landbrugsmuseet Svend Nielsen.

Jeg har tit forundret mig over, hvorfor ikke skovens utallige dysser og grave er registreret.

Jeg har haft lejlighed til at se maalebordsblade, hvorpaa gravminder paa aaben mark er indprikket - men ikke dem i skovene.

Engang for flere aar tilbage foretog jeg et eksperiment og fandt i et sogn, hvor jeg medtog skovene - langt mere end dobbelt saa mange mere eller mindre intakte gravminder, end man havde registreret paa arkivkortet, foruden at jeg fandt en hel jernaldergravplads - tilsyneladende af samme type som V. Byrsted hede ifølge Gudmund Hatts bog: Oldtidsagre, Fig 29 side 48, og Svendstrup Hovgaards hede, Fig 39 side 62 i samme værk. Der var ogsaa meget svage voldingsspor ved gravpladsen. Jeg fik tilkaldt Norling Christensen; men jeg fik indtryk af, at han overhørte og ignorerede mine iagttagelser paa en saadan maade, at det betog mig aldeles lysten til at fortsætte eller foretage mig videre i den sag eller andre steder. Jeg maa sige, at jeg gjorde mig ikke klog i noget, der kunne støde hans professionelle bedre viden, idet jeg kun optraadte som almindelig jagthund - som jeg forøvrigt altid har gjort - men alligevel - vi-alene-vidementaliteten fornægtede sig ikke hos ham. Ligeledes havde jeg på Næsbyholms marker fundet adskillige overpløjede bronze- eller jernalderhøje, hvor der af og til kom oldsager frem ved pløjning - men dem gad han overhovedet ikke se paa, endskønt jeg havde virket masser af timer med alt det, fordi ogsaa at opsnuse overpløjede gravhøje er en af de ting, jeg har givet mig en del af med - men naar man faar den overlegne behandling fra dem, man ser op til som landets øverste værnere af den slags, saa nedfryses interessen jo unægtelig nogle grader.

Men maaske jeg rendte ham træet i skovene, saa han tilsidst var dødhamrende udmattet, saa at han ikke orkede mere den dag - men jeg saa ham aldrig siden - eller hørte fra ham.

Nu er det saa, jeg gerne vil spørge om, hvorfor at gravminderne i skovene skal være stedbørn og ikke ind i den almindelige registratur - thi ogsaa disse er i farezonen enten de saa er mere eller mindre intakte - det kunne jeg dog ogsaa nok give beviser paa - men lad det nu være til en anden gang, for jeg er parat til at gribe kuglepennen igen, dersom ikke I andre er lige saa uinteresserede i skovenes særdeles idylliske gravminder som Hr. Norling Christensen var.

Vi kan - om I ønsker det - vende tilbage til problemerne.

Hermed mine venligste hilsener og tak for Deres brev

Svend Dyhre Rasmussen, Hammersmølle, 4250 Fuglebjerg."

Da han ikke hører fra Ulla Lund Hansen, rykker han 17.12.1971 for svar:

"Jeg vil hermed venligst udbede en forklaring paa, hvorfor De ikke har svaret mig paa min skrivelse af 19 November 1971?"

Samtidig bedes De venligst svare mig paa de i skrivelsen fremførte emner. Med venlig hilsen..."

Endelig den 21/1 1972 kommer svaret fra Ulla Lund Hansen:

"Tak for Deres brev. Grunden til De modtager et så forsinket svar på Deres brev er, at jeg ikke længere arbejder på rigsantikvarens fortidsminde forvaltning.

De spørger også, om ikke alle fortidsminder er registrerede og typebestemte sognevis. Dertil må jeg svare, at det er de, men beskrivelserne af de enkelte mindesmærker varierer en del i detaljer, da det er forskellige arkæologer, der i tidens løb har foretaget disse berejsninger.

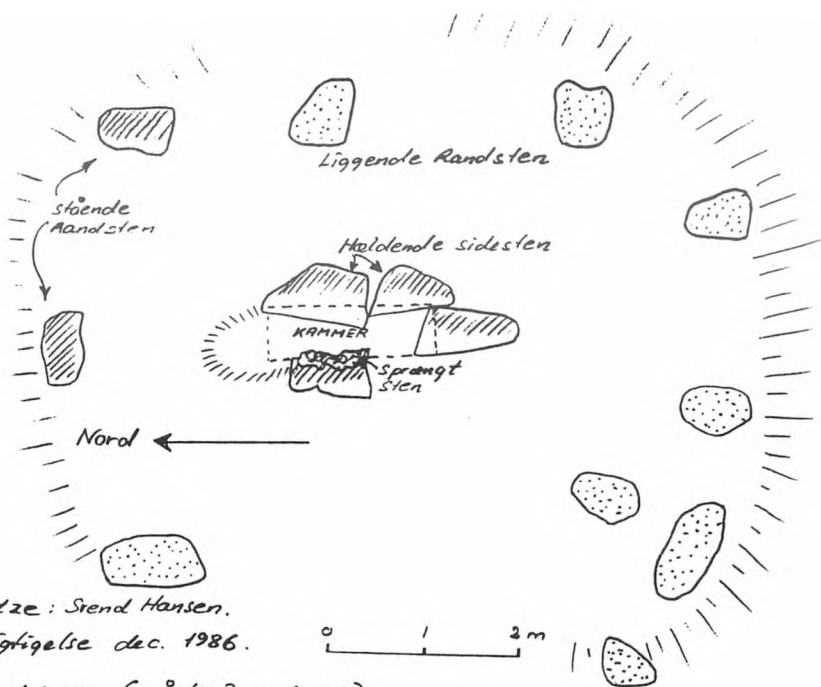
Jeg forstår ikke, hvorfor De mener, at dysser og andre grave i skovene ikke skulle være registrerede, for det er de da i den udstrækning, nationalmuseet og fortidsmindeforvaltningen har kendskab til dem. Men vi ser til stadighed, at der kommer meddelelser ind om nyagttagne anlæg, og dem er vi glade for også at kunne registrere og eventuelt fredlyse. Hvis De således mener, at De har registreret flere fortidsminder, end nationalmuseet har på sine målebordsblade, ville vi være taknemmelige for oplysninger desangående, eventuelt få indleveret et kortmateriale, der kunne sammenlignes med vore sognebeskrivelseskort, så eventuelle mangler kunne påføres."

Kan man forstå, at Dyhre ikke orker at begynde forfra på sagen igen?

Den 16.januar 1974 dør Svend Dyhre Rasmussen.

I december 1986 kommer konservator Svend Hansen fra Skov- og Naturstyrelsen under Miljøministeriet af andre grunde forbi Gunderslevholmskovene og undrer sig over, at der i Tvedevænge ikke er registreret et eneste oldtidsminde. Han går lidt rundt i skoven og støder tilfældigt på runddyssen, som Norling Christensen i sin fundliste fra 1959 (ubekendt for Svend Hansen) kalder E. Han laver i sin lommebog en skitse og en kort beskrivelse af dyssen - og et år efter er den fredet. Dyhres øvrige 9 fund ligger forhåbentlig stadig i Tvedevænge - og venter?

Knud Danielsen.

Skitse: Svend Hansen.

Besigtigelse dec. 1986.

Runddysse (måske langdysse)

Høj 9,7 x 9,0 x 9,0 m

Kammer indv. 0,5 x 1,5 m. 1/2 sidesten tilbage af oprindeligt 6, idet endestenen i nord mangler, samt en sidesten i vest, hvor den eksisterende sidestens top er bortsprængt.

Kammeret er næsten jordfyldt, med en svag nedgravning imod nord.

Randsten: 2 i oprindeligt 4, og 8 liggende.

Konservator Svend Hansens lommebogsskitse og noter om den i 1988 fredede runddysse i Tokkerup Overdrev.

Regnskab for
Foreningen "Borupris Venner"

for perioden 1. november 1994 - 31. oktober 1995 (6. regnskabsår).

Driftsregnskab

		(1993-94)
Indtægter		
Indgået kontingent	10.230,00	9.225,00
Modtagne tilskud	2.000,00	2.000,00
Renter	102,21	17,39
Indtægter i alt	12.332,21	11.242,39
Årets underskud		2.970,76
	<u>12.332,21</u>	<u>14.213,15</u>

Udgifter

Nytårgaven	8.750,00	11.857,50
Møder m.v.	407,50	325,65
Administration, porto, blanketter	1.991,75	2.030,00
Udgifter i alt	<u>11.149,25</u>	<u>14.213,15</u>
Årets overskud	1.182,96	
	<u>12.332,21</u>	<u>14.213,15</u>

Status

Aktiver

Girokonto	8.418,97	7.097,90
Bog Holsteinborg Sparekasse-Bikuben	6.395,76	6.303,62
Kontant	-115,00	115,25
I alt	<u>14.699,73</u>	<u>13.516,77</u>

Passiver

Egenkapital pr. 1.11.1994	13.516,77	16.487,53
Årets resultat	1.182,96	-2.970,76
Egenkapital pr. 31.10.1995	<u>14.699,73</u>	<u>13.516,77</u>

Arløse, den 5. november 1995

Bente Larsen